

ג. בזכייית הגבאי באמירה זו, שוב אין מועילה התרת הנדר, וכמו שבא ליד ההקדש הוא (עפ"י ש"ך יו"ד רנח סק"ח. וע' גם בשו"ת עמק יהושע יז). אבל בלאו הכי, אעפ"י שאמר בלשון נדר, 'כשיבא לידי אקדישנו' – יכול להישאל (שם), ואפילו שלא מדוחק (רלב"ח, מובא בחדושי רעק"א שם). ויש סוברים שאפילו כשהיה שם גבאי יכול להישאל (ע' נוב"י תנינא יו"ד קנד – בדעת הרמב"ם והרא"ש). ד. יש מהראשונים שכתבו שאין מועיל 'מעמד שלשתן' לזכות למי שאינו שם, כגון ראובן (המלוה) אומר לשמעון (החייב) בנוכחות לוי שיזכה לוי ליהודה את חובו. והקשו על דבריהם (ע' מאירי כאן, ש"ך חו"מ קכו סקפ"ו).

דף לז

עח. א. שור המועד לנגח מינו, האם מועד לשאינו מועד? כיצד נעשה השור מועד לכל המינים? מה הדין כשנגח שלש שוורים ואח"כ שני מינים אחרים, או שלש מינים ואח"כ עוד שנים מהמין האחרון?
 ב. מועד לאדם, האם נעשה מועד לבהמה; מועד לקטנים, האם נעשה מועד לגדולים?
 ג. היה מועד לכל, וחזר בו מבהמה ולא חזר מאדם – מה דינו?
 ד. מועד לשבתות, האם נעשה מועד לימות החול?
 ה. איזהו מועד לסירוגין, לדילוגין, לשופרות?

א. לדברי רב זביד בפירוש משנתנו, שור שהועד למינו – מועד לשאינו מינו, ורק אם עוברים לפניו מינים אחרים ואינו נוגחם (כן ארע לפחות שלש פעמים. ר"ד. וכ"מ ברא"ה. וע' באורך בפנ"י) – אינו מועד אלא למינו. וכן דייקו רב אשי ורב ינאי [כנראה: רבינא] מלשונות המשנה. ורב פפא נקט שמועד למינו – אינו מועד לשאינו מינו.
 ואף לדבריו, נגח שור חמור וגמל – נעשה מועד לכל.

א. המ"מ (ו,ט) נקט בדעת הרמב"ם שנעשה מועד רק לאותם המינים שנגח ולא לשאר בהמות. ויש שפירשו דברי הרמב"ם בענין אחר (ע' מרכבת המשנה ואבן האול).

ב. נגח שור שור וחמור, הרא"ה נקט שהועד לשוורים ולחמורים. והגרעק"א (על השו"ע יו"ד קפט, כג) נקט מסברא שלא הועד כלל, שהרי אין כאן שלשה מינים שיועד לכל, וא"כ על כל מין ומין אין שלש נגיחות הלכך תולים זאת בשני מקרים.

נסתפקו בשנגח שור שור חמור וגמל, האם נעשה מועד לכל או רק לשוורים. וכן להפך, חמור גמל שור שור שור (את"ל כשהתחיל בשוורים משייכים השור האחרון למועדו השוורים ולא נעשה מועד לכל, שמא כאן שנגח שלש מינים שונים בתחילה – נעשה מועד לכל. רש"י ותוס'). תיקן.

א. הרי"ף כתב שכל זה כרב פפא. והתוס' פירשו הספק אף לרב זביד, בכגון שבין השוורים ראה מינים אחרים ולא נגחם.

והרא"ה פירש שאף לרב פפא, מדובר שראה בין השוורים הראשונים חמור וגמל ולא נגחם, שאם לא ראה אחרים באמצע – אין ספק שנעשה מועד לכל.

ב. הלכה כרב פפא (ר"ח רי"ף ורא"ש; רמב"ם ו,ה; או"ז; ר' יהונתן ורא"ה; חדושי הראב"ד ב: [הגם שהראב"ד כאן דחה הראיה מהסוגיא]). ויש פוסקים כרב זביד, כפי שדייקו בגמרא ממשנתנו (ע' מאירי בשם רבי, הג"א בשם התוס').

ובכל הספקות אין משלם אלא חצי נזק, ואם תפס הניזק – אין מוציאים מידו (רמב"ם ו,יג).

ג. היו לפניו מינים שונים, ובכל פעם נגח רק השוורים מתוכם – אפילו לרב זביד יש לומר שאינו מועד אלא לשוורים (עפ"י תוס').
ד. נראה שהוא הדין להפך, כשמועד לשאינו מינו ולא למינו (פני יהושע).

ב. מועד לאדם, לרב זביד – נעשה מועד לבהמה [מלבד אם רואה בהמות ואינו נוגח]. לרב פפא – לסתם מתניתין אינו מועד לבהמה. ולדברי סומכוס בבביתא – מועד לבהמה מקל וחומר.

א. משמע בשיטה מקובצת (גליון), שאם בתוך כדי נגיחותיו הראשונות לאדם, ראה בהמות ולא נגח, לאחר שנעשה מועד לאדם לגמרי, מסתמא הוי מועד לבהמה, לרב זביד.

ב. מועד לבהמה – לא הוי מועד לאדם (גמרא ב:). ואולם שמענו לרב זביד (מא) – לענין תשלום כופר בהריגה שבסתמא הוי מועד אף לאדם, אך שמא חזר בו מכך (תוס'). וכן כתבו תור"פ ורא"ה מא. שר"ז חזר בו). והר"ש ישיעה נקט שלרב זביד מועד לבהמה הוי מועד לאדם.

והרמב"ם, לענין נזקין פסק (ו,ח) מועד לאדם אינו מועד לבהמה, אבל לענין תשלום כופר בהריגה פסק (ג,י) ששור שהועד שלש פעמים בהריגת בהמה – נעשה מועד לאדם לשלם כופר.

ג. נגח אדם ושור וחמור – נעשה מועד לאדם ולכל מיני הבהמות אפילו לרב פפא. אבל נגח שור חמור וגמל – לא הועד לאדם (תוס' ב:). וכן אם נגח שתי נגיחות אדם ואחת בהמה – מועד לכל. כ"מ ברא"ה).

ויש חולקים וסוברים שבאדם שור וחמור – הוי מועד לכל הבהמות אבל לא לאדם (עפ"י רמ"ה, מובא בנמו"ק; תור"פ ב: וע' בחדושי ר"ש היימן יג).

וכן נחלקו רב זביד ורב פפא במועד לקטנים (שבאותו המין), האם בסתמא נעשה מועד לגדולים.

ג. היה מועד לאדם ולבהמה וחזר בו מבהמה, שעמד עם בהמה שלש פעמים ולא נגחה, ולא חזר בו מאדם – חזרתו מהבהמה חזרה היא ואינו מועד אלא לאדם. כן פירש רב זביד החידוש שבמשנה. ולדבריו סומכוס חולק על דין זה בבביתא וסובר חזרה של בהמה אינה חזרה, שאם מאדם לא חזר בו, קל וחומר מבהמה.

א. לפירוש הר' מנחם (בתוס' ב:) לדעת רב פפא, חזרתו מבהמה אינה חזרה. ורק אם חזר מאדם – חזרתו חזרה.

ובגליון בשיטמ"ק נראה שאין מחלוקת בדבר בין ר"פ לר"ז אלא שאם בתהליך העדאתו לאדם ראה בהמות ולא נגח, כשחזר אח"כ מבהמה – חזרה היא. אבל אם ראינו שהועד לאדם ולבהמה – חזרתו מבהמה אינה חזרה.

ב. נגח שור חמור וגמל והועד לכל, ואח"כ ראה שוורים שלש פעמים ולא נגח – חזר לתמותו לגמרי (כ"מ בחות דעת יו"ד קפט, מובא בפ"ת סק"ו). ויתכן שגם לפי זה, אם נגח אדם שור וחמור ואח"כ ראה שלש בני אדם ולא נגח, נשאר מועד לבהמה).

ד. אמרו לפני רבי יהודה: הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול. אמר להם – לשבתות משלם נזק שלם, לימות החול משלם חצי נזק (לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו (רש"י); לפי שראם במלבושים נאים אחרים, ואינו מכירם. תוס' עפ"י הירושלמי).

א. יש אומרים שלפי טעם הירושלמי נראה שמדובר רק בנגיחת בני אדם, אבל כלפי נגיחת בהמות אין חילוק (עפ"י או"ז ותור"פ).

ב. מלשון הירושלמי נראה שימים טובים דינם כימות החול, מפני שעוסקים בהם במלאכת אוכל

נפש. ולפי הטעם שכתב רש"י נראה שימים טובים דינם שווה לשבת (מאירי). ובשיטה מקובצת נראה שלפרש"י מועד לשבתות אינו מועד לימים טובים. [וכן לענין חזרה, כתב הר' ישעיה שאפילו ראה בימים טובים ולא נגח שלש פעמים, אין זו חזרה מהשבתות – שאף הזמן גורם]. ומסתבר שלדברי הכל אם הועד לימים טובים בלבד או לשבתות וימים טובים, לא הועד לחול.

מרהיטת הסוגיא נראה שגם בזה נחלקו רב פפא ורב זביד, האם בסתמא כשהועד לשבתות הועד לימי החול אם לאו.

נגח בשבת, שבת, שבת, אחד בשבת ושני בשבת. או חמישי שישי ושבת שבת ושבת – הרי זה ספק אם מועד לכל הימים או לשבתות בלבד.

כתב הראב"ד שהבעיה האחרונה שייכת רק כשראה שורים בין השבתות בחמישי ושישי ולא נגחם, שאם לא ראה כלום, וכי מפני שהוסיף ליגח בשבתות תיעקר מועדותו. ואולם הבעיה הקודמת מתפרשת גם כשלא ראה כלל עד אחד ושני בשבת שלאחר השבת השלישית. והרא"ה צדד בשתי הבעיות שמדובר שראה באמצע ולא נגח.

אימתי הוא תם – משיחזור בו שלש שבתות. (לפרש"י יש לומר שמשמיענו שאפילו שבת ממלאכה בימי החול ולא נגח – אין זו חזרה. תוס'. ובתו"ח פקפק על כך מסברא. ואולם בשיטמ"ק בשם הר' ישעיה מבואר הטעם, שאף הזמן גורם).

חזרת חול אינה חזרה, אפילו היו התינוקות ממשמשיין בו או ואינו נוגח (עפ"י נמו"י. יעו"ש ובחדושי אנשי שם).

ה. ראה שור – נגח, שור – לא נגח, שור – נגח, שור – לא נגח, שור – לא נגח; נעשה מועד לסירוגין לשוורים.

וכן במינים שונים: ראה שור – נגח, חמור – לא נגח, סוס – נגח, גמל – לא נגח, פרד – נגח, ערוד – לא נגח – נעשה מועד לסירוגין לכל [ואין אומרים אותם מינים שראה ולא נגח – אינו מועד להם, אלא תולים בסירוג. תוס'].

א. לרב זביד – נעשה מועד לכל, מלבד אם ראה שאר בהמות ולא נגחן (תוס').

ב. דוקא בסירוגין שוים נעשה מועד, אבל אם אין סדר שווה בסירוג – תם הוא (כ"מ ברש"י לו.).

וסירוגין אלו כולם בימים ולא בנגיחות, שאין דין העדאה אלא בימים (מאירי – כר"י לעיל כג-כד).

ג. ראה בפעם אחת כמה בהמות ונגח אחת, אין זה מועד לסירוגין אלא רצופים, כי מה שלא נגח השאר מפני שנתקררה דעתו באחד (נמו"י).

נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ז בחודש זה ויום י"ז בחודש זה – מחלוקת רב ושמואל שנחלקו כמו כן לענין קביעת וסתות; לדברי רב קבעה בכך וסת (וגם כאן הרי הוא מועד כבר עתה. רש"י) ולשמואל לא קבעה עד שתשלש בדילוג (שהראשונה אינה מן המנין, וכן כאן נעשה מועד רק לכשיגח ב"ח לחודש הרביעי. רש"י).

א. הואיל ונחלקו רב ושמואל לענין איסורין [רק הגמרא השוותה זאת לענין שור המועד] – הלכה כרב,

שכן הלכה כמותו באיסור והתר במחלוקתו עם שמואל (עפ"י הרא"ש).

ואולם הרמב"ם והרמב"ן והטור בדעת הרא"ש פסקו בהלכות גדה כשמואל (ע' יו"ד קפט, ז). וכן

פסק הרמב"ם לענין שור המועד (ו, יא) שצריך שישלש בדילוג. וכן פסקו האור-זרוע והמאירי

(והמאירי פסק כן רק לענין מועד, כשמואל שהלכה כמותו בדינים, אבל בנדה נקט כרב).

- ב. התוס' כתבו שבסירוגי ימים, כגון שנגח מעשרים לעשרים יום, או שנגח יום והפסיק יום, כך שלשה ימים – לדברי הכל אין הנגיחה הראשונה מן המניין וצריך לשלש בדילוג. וכתבו לפי זה שצריך לחלק בין סירוגים של ימים לסירוגים של שוורים, שהרי בברייתא לעיל מבואר שנעשה מועד בשור השלישי שנגח.
 ורש"י כתב שגם באותה ברייתא, לדברי רב נעשה מועד לסירוגין כבר בשלישית ולדברי שמואל רק בנגיחה הבאה.
 וברמב"ם (ט,ו) משמע שנעשה מועד כבר בשלישית – שלא כבדילוגי התאריכים. וכן חילק הר' ישעיה בשיטמ"ק.
 ג. נגח בכל פעם באותו יום לחודש – לדברי הכל נעשה מועד בשלישית לאותו תאריך [ורק במועד להפריש זמן קבוע נחלקו] (תוס').

אמר רבא: שמע קול שופר ונגח, קול שופר – ונגח, קול שופר – ונגח – נעשה מועד לשופרות [ואין אומרים שופר ראשון סיוט בעלמא הוא שאחזו ואינו מן המניין].
 דין מועד מקרן ימין לשמאל ומתולדה לתולדה – ע' במובא לעיל ב-ג.

דפים לז – לח

- עט. א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש ולהפך, מה הדין?
 ב. שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם ולהפך, מה הדין?

א. תנן, שור של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח שור של ישראל – פטור, שנאמר שור רעהו – ולא שור של הקדש. ובברייתא נחלק רבי שמעון בן מנסיא ואמר ששור של הדיוט שנגח שור הקדש, בין תם בין מועד משלם נזק שלם. ופירש ריש לקיש טעמו: הכל היו בכלל נזק שלם (שאינן כתוב שם 'רעהו') כשפרט לך הכתוב 'רעהו' גבי תם, רעהו הוא שמשלם חצי נזק, מכלל שהקדש נזק שלם, שאם לפטור – ייכתב 'רעהו' גבי מועד.

- א. הלכה כחכמים (רמב"ם רא"ש ו"ש פ). ובין בקדשי מזבח בין בקדשי בדק הבית (עפ"י מאירי).
 ב. שור של הקדש שנגח שור של הקדש – פטור (ריא"ז). וכנראה הכוונה בהמה מוקדשת שהויקה והיא תחת רשות אדם.
 ג. בהמת קדשים קלים שהויקה – ע' לעיל יב-יג.
 שאר נזקי ממון בהקדש – ע' לעיל ו-ז.

- ב. שור של ישראל שנגח שור של כנעני – פטור, ושל כנעני שנגח שור של ישראל – בין תם בין מועד משלם נזק שלם. מבואר בגמרא שקנס הוא שקנסתם תורה על שעברו על מצוותיהם, עמד הקב"ה והתיר ממונם לישראל [לענין זה, הגם שגזל עכו"ם אסור. ראשונים].
 א. כתב המאירי שלא נאמרו דברים אלו באומות הגדרות בדרכי דתות ונימוסים, שכל ששבוע מצוות בידם, דינם אצלנו כדיננו אצלם ואין נושאים פנים בדין לעצמנו. (ע"ע בדבריו קיג: ויתכן לפי"ז ש'כנעני' בדוקא. אך בכל כ"י הגירסה 'נכרי'. וע' בפירוש הר' יהונתן).
 ב. שור של גוי שנגח שור של גוי חברו, אעפ"י שקבל עליו לדון כדיני ישראל – בין תם בין מועד משלם נזק שלם (עפ"י התוספתא, והובאה בירושלמי; רי"ד וריא"ז).